

officium unius diei. Non est ergo pro regula sumenda haec proportio, sed absolute est materia consideranda, et prudenti arbitrio aestimanda. Et saltem videtur necessarium ut nulla hora integra dimittatur, neque pars aliquus horae, quae aequivaleat minima horae, vel dimidiæ parti ejus. Si autem hanc non attingat, non videtur esse peccatum mortale.

17. *Prima sententia, astruens septem esse peccata mortalia omittere integrum officium unius diei.*—Præterea, dubitari solet hoc loco, an omittere omnes horas unius diei, sint septem peccata, vel unum, quod dubium debet intelligi de peccatis consummatis et externis, nam interna possunt numero multiplicari, etiam circa unam et eamdem horam, sicut potest quis saepius peccare mortaliter in die festo dimittendo Missam, repetendo internam voluntatem non audiendi in temporibus distinctis cum interruptione morali, ut latius in 3 tomo tertiae partis, disp. 12, sect. 5, n. 4 et sequentibus, diximus. Igitur de omissione externa et consummata, quidam dicunt esse septem peccata, si unius diei septem horæ omittantur, sicut si in septem diebus omitterentur singula horae, vel in Quadragesima integra hebdomada jejuniorum, essent sex peccata. Ita Tabien., verb. *Horæ*, quæst. 18; et ratio est, quia putat tot esse præcepta pre candi in die, quot sunt horæ canonicae.

18. *Secunda, et contraria sententia est communis et verior; explicanda tamen.*—Contraria sententia est communis, scilicet, hoc tantum esse unum peccatum, ut constat ex Sylvest., quæst. 12; Navarr., c. 7, num. 6, cum Anton., Turrecrem., et aliis quos referunt. Ratio eorum est, quia præceptum de toto officio unius diei unicum est, et omnes horæ sunt partes unius officii, tanquam unius actionis moralis integræ, et ideo illius totius una est omissione integra, atque ita unum peccatum. Licet omittere officia duorum dierum, vel partes eorum, sint peccata distincta, quia ex horis diversorum dierum non componitur unum officium, nec potest unum cum altero mortaliter continuari, cuius signum est, quia intra eundem diem potest impleri obligatio dicendi quamecumque horam illius diei, non vero in altero die. Atque hic modus dicendi melior est, et in rigore verus, licet quoad effectus morales non multum referri videatur, sic vel aliter loqui. Nam apud Deum, si cætera sint paria ex parte voluntatis, non minus peccat, nec minorem poenam meretur iste, sive dic a-

tur semel peccasse, sive septies. In ordine etiam ad confessionem, non puto satisfacere qui omisit septem horas, dicendo: Peccavi graviter contra hanc obligationem; sed oportet ut dicat septem horas omisso, quia notabiliter in de aggravatur culpa, et judicium de illa, et ita in ordine ad confessionem, sive dicantur esse unum, sive septem peccata, eodem modo possunt aperiri. Per ordinem autem ad censuras potest aliqua utilitas in hoc considerari.

19. *Peccatum omissionis recitandi consummatur affectu, quando quis deliberate non vult recitare eo die; consummatur re usque ad finem diei, quando omissione non potest jam non esse, vel fuisse.*—Quod ut explicem, inquiror rursus quando peccatum hoc omissionis in re ipsa et in effectu consummetur: dico in re et in effectu, quia in affectu consummatur statim ac homo deliberat illo die non recitare, vel omnes, vel aliquam horam, quod peccatum, ut dixi, potest multiplicari per moralem interruptionem, et multiplicationem internorum actuum, non solum circa diversas, sed etiam circa unam horam. Tamen ipsum peccatum omissionis non statim consummatur, enijs aliquale signum est; quia si sit lata excommunicatione propter talem omissionem, non statim incurrit, ut mox dicam. Propterea ergo inquiritur quando consummetur omissione hæc. Et videtur non consummari usque ad finem diei, quando omissione illa ita in re posita est, ut non possit jam non esse vel fuisse. Unde qui toto mane non recitavit Matutinum animo non dicendi illud eo die, nondum re ipsa omisit, quia si mutet voluntatem, et a prandio dicat, verum est dicere re ipsa non omisso, et ideo non incurret censuras, vel alias poenas contra omitterentes impositas. Et idem argumentum fieri potest de singulis horis diei usque ad ultimam. In ultima vero quasi uno continuo tractu consummatur omissione omnium horarum per modum unius, ideoque proprie dicitur esse unum peccatum, quod non est perfecte consummatum, donec tempus omnium horarum præteritum sit; nam si circa finem diei retractaret quis voluntatem, et unam horam diceret, non esset peccatum ita consummatum, nec sufficeret ad censuram, si absolute propter omissionem præcepti recitandi omnes horas lata esset; nam debet restringi ad consummatam et integrum culpam, nisi aliud explicetur. Hoc igitur modo recte intelligitur illud esse unum peccatum mortale extnum, et consummatum. Et cessant ob

jectiones: nam omissione unius diei, sive intergræ, sive partialis, nullo modo continuatur cum omissione diei alterius. Unde si lata esset excommunicatione contra omnes peccantes mortaliter contra hoc præceptum, qui in uno die horas omnes omitteret, unam tantum excommunicationem incurriteret; si autem in duobus diebus duas tantum horas omitteret, duas censuras contraheret, quia bis illam incurriteret, et dupli titulo.

20. *Omissio partium discreta in re, est unum peccatum, non plura.*—Unde infero non recte sentire, qui asserunt, licet omittere omnes horas diei sit unum peccatum, nihilominus omittere alias tantum earum quasi discretas, et distantes inter se, esse plura peccata, vel plures omissiones. Sicut occidere hominem est unum peccatum, et tamen mutilare illum, abscondendo partes distinctas, et actionibus moraliter discretis, sunt plura peccata, sic (aiunt) integra omissione horarum est unum peccatum: tamen omittere nunc Primam, et postea dicere Tertiam, Sextam et Nonam, et rursus omittere Vesperam, duo peccata sunt, quia sunt veluti duæ mutilationes in partibus diversis, et non unitis, sed discretis, et consequenter per omissiones omnino distinctas. Hoc autem non recte consideratum est, quia licet illæ partes distinctæ sint secundum se, et discretæ, id est, non immediate sibi successentes ex vi institutionis, nihilominus omissione in re ipsa fit quasi continuato tempore, et per modum unius transgressionis. Quia nulla hora omittitur simpliciter omissione externa, eo quod non dicatur suo tempore, etiam animo nunquam dicendi, vel etiamsi aliæ posteriores recitentur, quia quandiu durat naturalis dies, est tempus habile ad implendam substantiam præcepti quoad actum externum, et si homo mutet voluntatem, et intra illam diem recitet horam, quam prætermiserat, non potest dici illam omisso; ergo signum est per priorem transgressionem non omisso illam simpliciter, sed in proposito, nec in re complete, sed tantum pro tunc. Unde in fine diei quasi continue, et per modum unius consummatur omissione illarum duarum horarum, quæ jam tunc possent immediate diei una post aliam, supposita recitatione aliarum horarum, et sic impleretur præceptum, et vitaretur utriusque omissione. Semper ergo omissione horarum unius diei, unum peccatum est, sive omnes, sive plures earum omittantur, et ibi etiam computatur Matutinum, etiamsi incipiat omitti a nocte antecedentis diei cum pravo proposi-

to, quia semper omissione in sequenti et quasi proprio die consummatur.

CAPUT XXVI.

UTRUM IN RECITATIONE PRIVATA NECESSARIA
SIT ATTENTIO AD IMPLENDAM OBLIGATIONEM
TAM ECCLESIASTICI PRÆCEPTI, QUAM JUSTI-
TIÆ, SEU PROPRIÆ BENEFICII?

1. *Prima sententia, neminem teneri sub mortali ad attentionem in officio canonico, dummodo integre recitetur.*—Fundamentum.—Non agimus de his horis, quando ex privata devotione, et non ex obligatione dicuntur, quia tunc non est major obligatio orandi attente in illis, quam in quacumque oratione vocali, quæ quidem non transcendit obligationem culpæ venialis, ut supra visum est. Et quod oratio fiat per hanc formam orandi, si ex obligatione non sit, non addit rationem, vel circumstantiam, quæ ex sola rei natura ita aggravet obligationem, ut ad transgressionem mortalem sufficiat. Hinc ergo dixerunt aliqui præceptum hoc recitandi horas canonicas non violari mortaliter, eo quod sine attentione ore tur, dummodo totum officium voce ipsa integre proferatur. Fundamentum esse potest, quia Ecclesia non præcipit actum internum per se, et ex vi sui præcepti, sed externum, quia sicut non judicat de occultis, ita nec illa per se potest præcipere. Præcipit ergo per se tantum actum externum orandi; ad hunc autem sequitur necessitas attentionis interioris, non ex præcepto Ecclesiæ, sed ex natura rei; ergo non sequitur cum majori obligatione, quam ex ipsa rei natura consequatur. At ex natura rei obligatione ad attentionem adhibendam in oratione solum est sub veniali peccato; ergo qui integre recitat horas canonicas sine attentione, implet præceptum Ecclesiæ quoad substantiam ejus, et ita non peccat mortaliter: peccabit autem venialiter contra naturale præceptum debito modo orandi.

2. *Comprobatur ex juribus et auctoribus eadem sententia.*—Confirmatur, quia c. *Dolentes*, in quo videtur hoc præceptum expressius contineri, vel explicatur sufficienter de externa devotione, ut multi volunt, vel certe non continent præceptum quoad illa ultima verba, *studiose pariter et devote*, quia non simpliciter præcipiuntur, sed cum illa limitatione: *In quantum Deus eis dederit*, ut ibi Hostiens. notat et sequitur, et Joann. Andr.,

Anchar., et alii non dissentunt. Unde hi videntur sentire, non esse peccatum mortale sine attentione recitare, etiamsi ex pura negligentia, et cum advertentia fiat, et ita solent pro hac parte citari; sed nullus tam expresse loquitur sicut Hostiens, quem sequitur Anton., 3 p., tit. 13, c. 4, § 6, citans Umbert., et alios; et idem tenet Rosel., verb. *Hora*, n. 3; Pisana, n. 3; Ang. (si attente legatur), in verb. *Hora*, n. 27; ait enim, si quis interiorius voluntarie distrahitur, esse tantum veniale; si vero exteriorius se occupet in actione contraria attentioni, esse peccatum mortale, contra cap. *Dolentes*, quod ita intelligit, vide licet, *Devote, quantam Deus dederit*, id est, videntando omnia externa impedimenta attentioni contraria. Et haec exposito fuit Durandi, 4, d. 15, q. 12, n. 6, cuius verba fere usurpat Palud. ibi, q. 5, art. 2, conc. 4. Et sequitur Sylvester, verb. *Hora*, q. 11, et in Rosa aurea, tract. 3, q. 69, casu 9; et Turrecrem., in cap. *Cantantes*, d. 92, art. 3, licet non satis constanter loquatur. Eamdem probabilem putat Med., de Orat., q. 16, imo veram, supposito quod Ecclesia non possit præcipere directe actum interiorum.

3. *Vera communis sententia: est peccatum mortale horas canonicas sine ulla attentione recitare.* — Nihilominus est communis sententia, esse peccatum mortale, horas canonicas sine ulla attentione dicere, id est, sine formali vel virtuali, quæ in superiori libro a nobis declaratae sunt, et nullam fecimus mentionem de habituali, sicut Gabr., Angel. et alii. Tum quia attentio non dicit habitum, sed actum; tum quia supponimus esse sermonem de actu humano, alias non potest esse impletivus præcepti, ut statim dicetur: actus autem humanus non potest esse ab attentione tantum habituali, ut omnes supponunt, et per se constat. Actualis ergo vel virtualis attentio sufficit, ex omnium sententia, ad impletum præceptum hoc; si autem utraque voluntarie desit per voluntariam distractio nem, et ex certa scientia seu advertentia, quoad notabilem partem horæ, dicit haec opinio esse peccatum mortale contra ecclesiasticum præceptum orandi, etiamsi distractio sit mere interna. Ita tenet Cajet. 2. 2, quæst. 83, art. 13, ubi Aragon. et alii; Soto, lib. 10 de Just., q. 5, art. 5, concl. 7; Ledesma, in 4, p. 2, q. 16, art. 6, dub. 3; Major, in 4, d. 12, quæst. 7; Navarrus, cap. 13, de Orat.; Gabr., lect. 62, in Canon.; Gerson., 3 tom., tract. de Orat., in 3 parte illius, Alphab. 78, lit. E et F,

in fine; Tabiena, verb. *Hora*, quæstione trigesima.

4. *D. Thomæ locus pro proxima sententia varie explicatur.* — Adduci solet pro hac sententia D. Thomas, 4, dist. 15, q. 4, art. 2, q. 4, ad 2; sed ille non clare loquitur; verba ejus sunt: *Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc sine culpa non est, et præcipue si in aliis sponte se occupat, que mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera; et si ad contrarium mens evagetur, etiam erit culpa mortalís*, ubi solum ponit culpam mortalem, quando evagatio mentis est ad contrarium. Quid autem sit esse *ad contrarium*, D. Thomas non declarat: Paludanus autem, quem alii sequuntur, intelligit idem esse, quod esse directe voluntariam, quia illa voluntas est contraria voluntati orandi; expavit autem intelligendum esse de oratione, quæ fit sub divino præcepto, quia præceptum divinum cadit in actum interiorum: unde si ipsa oratio cadit sub præceptum divinum, etiam attentio ipsa cadit sub idem præceptum; ideo distractio voluntaria, illi contraria, est peccatum mortale; non vero quando oratio est voluntaria, ut supra dictum est, neque quando est præcepta solo præcepto ecclesiastico, ut ipse putat. Sed certe limitatio hæc de præcepto divino aliena est a mente divi Thomæ, cum absolute et simpliciter ipse loquatur, et illa oratio ex præcepto divino rarissime contingat. Aliter ergo et facilius exponi possunt verba illa: *Si ad contrarium mens evagetur, ex parte objecti, id est, si evagetur ad objectum contrarium Deo ac divino cultui; hoc enim magis proprie illa verba significant, et tunc merito dicitur evagatio esse peccatum mortale, vel ex suo genere, quia objectum illud est turpe, vel quid simile, vel ex injurya Dei contra religionem, quia non solum distrahit mens, sed etiam ad cogitationem directe Deo contrarium et injuriosam, loquendo cum illo, evagatur.* Quod habet locum non solum in oratione præcepta, sed etiam in voluntaria. Ideo ex illo loco non potest constare quid D. Thomas senserit in hac quæstione, in qua de simplici carentia attentionis agimus sine admitione gravioris culpe ex parte rei cogitatae. Unde idem D. Thomas 2. 2, quæst. 83, art. 13, ubi Aragon. et alii; Soto, lib. 10 de Just., q. 5, art. 5, concl. 7; Ledesma, in 4, p. 2, q. 16, art. 6, dub. 3; Major, in 4, d. 12, quæst. 7; Navarrus, cap. 13, de Orat.; Gabr., lect. 62, in Canon.; Gerson., 3 tom., tract. de Orat., in 3 parte illius, Alphab. 78, lit. E et F,

habere nunc voluntatem recitandi et orandi horas canonicas sine voluntate implendi præceptum, imo cum voluntate non implendi præceptum per hunc actum. In quo certum imprimis est, satis superque esse, si in principio accedatur ad recitandum cum proposito implendi præceptum, etiamsi in discursu orationis in mentem non veniat; satis enim est, quod non retractetur, quia manet virtus prioris intentionis. Præterea, ut censeatur quis accedere ad recitandum cum proposito implendi præceptum, satis est quod ex consuetudine quadam velit illam actionem tanquam explicativam sui muneric et obligationis, vel quod in actu exercito (ut sic dicam) velit eam facere ut solet, quia eo ipso vult illam ut impletivam præcepti. Ita sumitur ex Majore, 4, d. 12, q. 7; Nav., c. 13, de Orat., n. 17, et aliis infra referendis. Rursum satis est voluntas oranti tales horas, saltem quando per contrariam voluntatem et intentionem præcepto non resistitur, id est, quando ipsem orans expresse et cum reflexione non dicit se nolle implere præceptum per talem actum. Quia illa voluntas orandi, non impedita, in tali persona, et cum talibus circumstantiis, virtute est voluntas implendi præceptum, quia est de actu ipso præcepto, et nasci censetur ex generali voluntate, quam unusquisque habet satisfaciendi obligationibus suis; nam moraliter hoc imprimis censetur velle quilibet homo prudens in suis honestis ac religiosis actionibus. Quapropter non dubito quin ignorans, vel non advertens esse diem festum, voluntarie Missam audiens, sicut solet, impletat præceptum, ita ut non teneatur Missam iterum audire, quando intelligit vel recordatur esse diem festum.

7. *Prima sententia, astruens ita expedire in recitando voluntatem implendi præceptum, ut contraria, si præcedat, invalidam reddat recitationem.* — Difficultas vero nonnulla est, quando quis semel in die dicit horas canonicas cum expressa voluntate non implendi præceptum per illam actionem, sed cum proposito eas dicens iterum, an ita præceptum non implet, ut teneatur in rigore ad secundam recitationem. Multi sentiunt debere iterum recitare, nec posse alio modo præceptum implere, etiamsi postea voluntatem mutet, et dicat se velle satisfacere præcepto per priorem recitationem. Ita tenet Medina, Cod. de Orat., q. 16; Ledes., 4, 1 p., q. 16, art. 6, dub. 6; Nav., cap. 13, de Orat., n. 13, 16, 27 et 28, et c. 16, n. 79; Azor, lib. 10, c. 12, q. 8. Probatur, quia de facto ille non impletivit præceptum per

primam recitationem; ergo nec postea per illam eamdem potest implere præceptum, quantumvis id velit aut desideret; ergo necesse est ut iterum recitet. Antecedens probatur; tum quia impletio præcepti, ut talis est, debet esse voluntaria, et illa non fuit talis; tum etiam quia opus humanum non extenditur ultra operantis voluntatem, vel (ut juriste aiunt) actus agentium non transcendent intentionem eorum, leg. *Non omnis*, ff. Si certum petatur, leg. *In agris*, ff. de Acquirendo dom. Prima vero consequentia probatur, quia illa actio, cum fuit facta, non habuit omnes conditions requisitas ad præceptum implendum per eas; sed postea non potest illas induere, nisi iterum fiat, quia circa præteritam actionem jam non est potentia, nec circa illam potest fieri mutatio. Confirmatur exemplis, nam qui ex voto tenetur dicere rosarium, et semel dicit animo non implendi votum, oportet ut iterum dicat, alias fractior erit voti, quia per illam actionem non implevit promissionem Deo factam, sed alium cultum liberalem exercuit. Sicut etiam qui debet Petro centum, et liberaliter postea donat eidem centum, declarans nolle se per illa solvere debitum, sed liberaliter donare, tenetur postea integrum debitum solvere, nec poterit per priorem donationem satisfacere, quantumvis velit. Idemque est (ait Medina) si sacerdos, qui pro Missa dicenda stipendium accepit, velit pro tali persona gratis Missam dicere, retento priori debito; nam tenetur per aliam Missam illi satisfacere; ergo similiter, etc.

8. *Secunda sententia et verior, licet quis habeat propositum non implendi præceptum, et sic reculet, contraria voluntate sufficienter postea implere.* — *Exempla, quibus præcedens sententia firmabatur, infirmantur.* — Nihilominus contrariam sententiam tenent Aragon., 2. 2, q. 83, art. 43, longe a principio; et generaliter Vasquez, in 4. 2, q. 100, art. 9, dub. 1; Valentia, e. p., disp. 6, q. 2, punct. 10, in fine; et idem ego tenui in 3 tomo tertiae partis, disp. 88, sect. 3. Fundamentum est, quia ille, qui vult hodie recitare, et ex hac voluntate humano modo recitat, etiamsi habeat voluntatem recitandi, non ex obligatione, neque ad implendum præceptum, sed sponte, et cum proposito iterum recitandi, nihilominus re ipsa facit totum quod præceptum est; et non vovit, neque promittit iterum recitare; ergo non manet in rigore obligatus ad recitandum iterum, sed solum ad conformandam voluntatem suam cum præcepto, volendo sa-

tisfacere illi, priori recitatione. Major probatur, quia præceptum Ecclesiæ solum dicit ut recitet horas semel in die, et totum hoc fecit; minor ut clara supponitur; consequentia vero probatur, quia illa obligatio non impunitur ex vi præcepti ecclesiastici, quia non præcipit bis recitare, et quod præcipit, factum jam est; nec imponitur ex vi propositi, et voluntatis recitantis, quia nec votum, nec promissionem fecit. Atque hinc apparet clara differentia inter exempla adducta, et easum præsentem; nam quando quis tenetur ex voto rosarium dicere, sua voluntate sibi impunit obligacionem, et eamdem retinere vult, cum bonum opus facit tali intentione: unde in virtute novum votum facit; at in præsenti non potest homo sua voluntate novum præceptum ecclesiasticum sibi imponere, unde cum ab illo tantum oriri debeat obligatio, et non ex promissione, non est unde relinquatur. Idem in solutione debiti est, nam ibi in voluntate mea positum est, ut faciam liberalem donationem vel solutionem: et quando volo liberaliter donare, non extinguo jus, quod alter habet ad decem, verbi gratia, quæ ego illi debo, et ideo manet integrum debitum, quod ego poteram voluntate mea contrahere vel retinere; unde illa est etiam quædam virtualis promissio solvendi debitum, non obstante priori donatione. Idemque est in exemplo Missæ: nam ibi etiam pendet obligatio ex mea voluntate, quam de novo quasi constituta vel conservo. At in obligatione proveniente ex superioris præcepto non ita est, quia ego non possum eamdem obligationem augere, vel de novo imponere, nec facere ut non impleatur, si fit quod præceptum est.

9. *Declaratur amplius hæc diversitas quæ reperitur in præceptis Ecclesiæ, cum votis et contractibus, ad hoc, ut sine voluntate illa opere impleantur, hæc minime.* — Declaratur exemplo; nam si quis, obligatus ad jejunium in vigilia Assumptionis ex devotione ad Virginem, proponat in eadem die jejunare ex devotione, et non ad implendum præceptum, volens alia die satisfacere præcepto Ecclesiæ, licet forte excusat a peccato, habendo illam voluntatem per ignorantiam et bonam fidem, quam in illo suppono, nihilominus non tenetur alio die jejunare, quia præceptum de se in alio non obligat, nec ille potuit extendere obligationem ejus, nec fecit votum aut promissionem. At vero si ex voto fuisse obligatus ad jejunandum in vigilia Conceptionis, et eo die haberet animum non jejunandi ex

voto, sed ex devotione, et implendi votum alio die, maneret obligatus, quia virtute commutaret obligationem voti in jejunium alterius diei. Ergo signum est esse magnam differentiam inter debitum ex voto, vel quodcumque aliud quod imponi potest per propriam voluntatem, et obligationem præcepti, quæ ex voluntate legislatoris pendet. Præterea ex alio effectu præcepti possumus hoc declarare; nam, si ponamus latam esse excommunicationem ipso facto contra clericum non recitatem septem horas in die, non incurrit excommunicationem ille, qui recitaret horas cum voluntate non implendi præceptum, sed recitandi postea, etiamsi deinde illas iterum non recitaret, sed vellet esse contentus et satisfacere priori recitatione, quia jure re ipsa non commisit exteriorem transgressionem, vel omissionem pro qua posita fuit censura. Neque enim ad non incurriendam censuram, necessarium est ut in ipsa observatione præcepti interius non peccetur contra præceptum. Nam si alicui sub censura præcipiatur ne comedat carnes, et ille non ex voluntate, sed quia illas non habet, eas non comedat, etiam cum proposito comedendi si illas haberet, nihilominus censuram non incurrit, quia in effectu non transgreditur exterius præceptum, sed tantum in affectu; sicut non incurrit irregularitatem, qui lethaliter alium percutit, si ille non moritur, etiam per miraculum, et contra voluntatem percutientis; ergo in nostro casu non incurrit censura; ergo signum est quoad exteriorem actum impletum esse præceptum; ergo non est necessarie illum repetere, sed voluntatem adjungere.

10. *Argumentum contra approbatam sententiam.* — Dices: ergo præceptum recitandi a principio fuit impletum per primam recitationem, non obstante voluntate non implendi illud, quam supponimus habuisse recitatem; consequens est falsum; ergo. Minor videtur clara, tum quia alias impleretur præceptum sine voluntate implendi, quod est contra dicta, et contra rationem, quia præceptum debet impleri humano modo, atque adeo voluntarie; tum etiam quia alias non solum non teneretur postea iterum recitare, verum etiam nec voluntatem mutare, quia jam implevit præceptum. Sequela vero patet, quia præceptum non impletur nisi per actionem externam; ergo vel impletur statim ac illa fit, vel nunquam postea impletur per illam, ac subinde erit necessaria nova recitatio ad implementum præceptum; qui ergo hoc posterius ne-